

Suomalaisten kokemuksia etunimiensä käytöstä Venäjällä

KSENIA ESKOLA

1 Johdanto

Ihminen elää nimien ympäröimänä ja kohtaa päivittäin lukuisia maiden, katujen, henkilöiden ja muiden kohteiden nimiä. Monia nimiä käytetään muissakin kielissä kuin niissä, missä ne ovat syntyneet. Nimet, ja varsinkin henkilönnimet, lainautuvat kielestä toiseen muita kielenaineiksia helpommin (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 178). Esimerkkinä tästä on kristillinen henkilönnimistö Euroopassa: laajalla alueella on suhteellisen yhtenäinen nimistö.

Tutkin tässä artikkelissa haastatteluaineiston avulla ja kansanonomastista metodologiaa käyttäen Venäjällä asuneiden suomalaisten käsityksiä etunimiensä käytöstä venäjänkielisessä vuorovaikutuksessa. Nimien kielellisen taustan määrittäminen ei ole yksiselitteinen asia. Monet nykyisin suomen kielessä käytetyt etunimet ovat lähtöisin jostakin muusta kielestä; esimerkiksi *Elina* ja *Timo* juontavat juurensa kreikankielisistä nimistä *Helena* ja *Timotheus* (Vilkuna 2005). Tästä syystä tarkoitan *suomalaisella etunimellä* Suomessa suomenkielisillä yleisessä käytössä olevia etunimiä menemättä sen tarkemmin nimien kielelliseen taustaan. Puhun *suomalaisista ja venäläisistä etunimistä* ja pidän niitä toistensa vastineina. Esimerkiksi *Alexi*-nimeä pidän suomalaisena nimenä ja venäläisen *Aleksei*-nimen vastineena. Nimi *Alexi* on hyvin harvinainen Venäjällä, sillä se ei ole käytössä paikallisväestöllä. Käytän tällaista vastakohta-asettelua, sillä maallikot eli muut kuin kielen ammattilaiset ovat taipuvaisia jakamaan nimiä ja täten myös nimenkantajia kahteen ryhmään, ”meihin” ja ”muihin”. Esimerkiksi venäläiset luokittelevat nimet venäläisiin ja ei-venäläisiin (ks. Bondarenko 2016: 51).

Nimisysteemien kohtaaminen on kiinnostava ilmiö. Suomen ja Venäjän tapakulttuurit eroavat selvästi toisistaan, minkä lisäksi suomen ja venäjän kielen välillä ei ole kielisukulaisuudesta johtuvaa samankaltaisuutta. Suomalaisten henkilönnimien vaikutus venäläiseen nimistöön ei ole ollut yhtä suuri kuin suurista eurooppalaisista kielistä, kuten ranskasta, englannista, saksasta tai espanjasta, tulleiden nimien. Nämä nimet ovat tulleet venäläisille tutuiksi muun muassa kirjallisuuden ja elokuvien kautta, kun taas suomalaiset nimet ovat tuttuja venäläisille vain niillä nykyisen Venäjän alueilla, joilla on perinteisesti asunut suomalaisia. Esimerkiksi Karjalan venäjänkielisille asukkailla suomalaiset henkilönnimet tulivat tutuiksi muun muassa siellä vaikuttaneiden

suomalaisten ja inkerinsuomalaisten kulttuurihenkilöiden, tieteentekijöiden ja poliitikojen kautta (Mullonen 2018). Lisäksi Neuvosto-Karjalassa suomi oli vuoteen 1991 eli Neuvostoliiton hajoamiseen asti toisena virallisena kielenä (Davydova-Minguet 2017: 33–35), ja sitä opetettiin peruskouluissa (Klementjev & Kožanov 2009: 348).

Artikkelin tavoitteena on selvittää, millaisia havaintoja ja kokemuksia venäjän-taitoisilla suomalaisilla on oman etunimensä käytöstä. Tutkimuskysymyksenä ovat seuraavat:

- 1) Millaisia nimiensä ääntöasuja haastattelemani suomalaiset ovat havainneet venäjänkielisessä vuorovaikutuksessa?
- 2) Millä muilla nimillä kuin heidän virallisilla etunimillään haastateltavia on kutsuttu?
- 3) Miten haastateltavat suhtautuvat etunimiensä venäjään mukautettuihin ääntöasuihin ja heille annettuihin lempi- ynnä muihin nimiin?

Lähden liikkeelle esittelemällä aineistoni (luku 2) sekä käyttämäni metodit ja teoreettisen viitekehyksen (luku 3). Luvussa 4 kuvaan venäläistä nimijärjestelmää ja nimi-käytäntöä. Luvussa 5 analysoin haastateltavien havaitsemaa etunimiensä ääntöasun muutoksia; luvussa 6 käsitelen haastateltavien nimistä käytettyjä venäläisiä vastineita sekä heille luotuja lempinimiä. Luvun 7 keskiössä on haastateltavien suhtautuminen nimiensä mukautettuihin ääntöasuihin sekä heistä käytettyihin lempinimiin. Luvussa 8 teen yhteenvedon tutkimuksen tärkeimmistä havainnoista ja esitän mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 Aineisto

Aineistona on 17 yksilöhaastattelua, jotka toteutin vuosina 2016–2018 Venäjällä ja Suomessa. Haastattelut ovat teemahaastatteluja, ja ne kestävät puolesta tunnista kolmeen tuntiin. Haastattelut olen tehnyt suomeksi. Ne on äänitetty ja myöhemmin litteroitu sanatarkasti. Sanatarkka litterointi riittää hyvin tuomaan esille tutkimuksen kohteena olevat ilmiöt. Käyttämäni litterointimerkit ovat seuraavat:

- (.) tauko (pituutta ei ole mitattu)
[] litteroijan kommentti
ERI NIMET haastateltava painottaa sanaa tai ilmaisua

Haastatteluissa on keskusteltu haastateltavien suhteesta Venäjään ja venäjän kielen, suomalaisten nimien ääntämisestä venäjänkielisessä ympäristössä, suomalaisen ja venäläisen nimikäytännön ja puhuttelun eroista, mahdollisista nimenkäyttöön liittyvistä hankaluuksista asiointitilanteissa sekä etunimen ja identiteetin suhteesta. Tässä esiteltävän tutkimuksen ulkopuolelle jää kokonaan pronominaalinen puhuttelu (sinuttelu ja teitittely) ja nimellä puhuttelu varsinaisena tutkimuskysymyksenä. Haastateltavat ovat kuitenkin luonnollisesti tuoneet esiin havaintojaan niin puhuttelutilanteista,

joissa heitä on puhuteltu suoraan, kuin tilanteista, joissa heihin on viitattu ja heistä on puhuttu näin kolmantena osapuolena. Haastattelut on tehty nimenomaan tätä tutkimusta varten.

Haastateltavat ovat syntyperäisiä suomalaisia, jotka ovat asuneet eripituisia aikoja Venäjällä¹. Syntyperäiseksi suomalaiseksi määrittelen tässä henkilön, jonka äidinkieli on suomi, joka on syntynyt ja kasvanut Suomessa ja jolle venäläinen nimijärjestelmä ei ole yhtä tuttu kuin syntyperäisille Venäjällä asuville venäläisille. Haastateltavista seitsemän on miehiä ja kymmenen naisia. Haastateltavien nimet ovat *Aleksi, Anni, Arto, Elina, Heidi, Ida, Jouni, Marjut, Noora, Pirjo, Riku, Tarmo, Timo, Toni, Tuuli* ja *Tuulikki* (ks. asetelmaa 1). *Anni*-nimen kantajia on tutkimuksessa kaksi, joten kutsun heitä *Anni 1*:ksi ja *Anni 2*:ksi. Käsittelen ainoastaan haastateltavien kutsumanimiä, sillä juuri kutsumanimiä käytetään vuorovaikutuksessa. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä 25–75-vuotiaita, ja he olivat asuneet Venäjällä puolesta vuodesta 18 vuoteen. Kaikki ovat akateemisesti koulutettuja ja osaavat venäjää. Haastateltavien venäjän taidossa on kuitenkin eroja: jotkut kokivat olevansa alkeistasolla, jotkut taas identifioituivat edistyneiksi venäjänpuhujiksi. Kolme haastateltavaa oli ollut Venäjällä suorittamassa korkeakoulututkintoa, muut työssä tai työharjoittelussa. Haastateltavat olen löytänyt erään venäjän kieleen liittyvän sähköpostilistan sekä omien kontaktieni kautta.

Asetelma 1.

Haastateltavien nimorepertuaari.

Suomalainen etunimi	Venäläinen etunimideminutiivi	Venäläinen vastine	Venäjään mukautettu ääntöasu
<i>Aleksi</i>	<i>Aljoša, Ljoša</i>	<i>Aleksei</i>	<i>Aleksi</i>
<i>Anni 1</i>	<i>Anetška, Anjuta</i>	<i>Anja (lyh. < Anna)</i>	<i>An'i, Ann'i</i>
<i>Anni 2</i>	<i>Anetška, Anjuta</i>	<i>Anja (lyh. < Anna)</i>	<i>An'i, Ann'i</i>
<i>Arto</i>			<i>Arto</i>
<i>Elina</i>			<i>Elina</i>
<i>Heidi</i>	<i>Heiditška</i>		
<i>Ida</i>	<i>Idotška</i>		
<i>Jouni</i>			<i>Joni</i>
<i>Marjut</i>			
<i>Noora</i>			<i>Nora</i>
<i>Pirjo</i>			
<i>Riku</i>	<i>Rikuša, Rikusja</i>		
<i>Tarmo</i>	<i>Tarmotška</i>		
<i>Timo</i>			
<i>Toni</i>	<i>Tontšik</i>		<i>Tooni</i>
<i>Tuuli</i>	<i>Tuulitška, Tultšik</i>		<i>Tuli, Tulli</i>
<i>Tuulikki</i>	<i>Tuulatška</i>		<i>Tuliki, Tuuliki</i>

1. Yksi haastateltavista on asunut Kiovassa 1980-luvulla, jolloin Ukraina oli osa Neuvostoliittoa ja siellä oli virallisena kielenä venäjä.

Suurin osa haastateltavista oli asunut Venäjällä 2010-luvulla, jotkut 1970–1980-luvuilla. Osa asui haastatteluhetkellä Venäjällä, osa oli palannut takaisin Suomeen, mutta monet Suomeen palanneistakin kertoivat käyvänsä edelleen silloin tällöin Venäjällä. Haastateltavat ovat asuneet erikokoisissa kaupungeissa eri puolilla Venäjää, muun muassa Moskovassa, Pietarissa, Jekaterinburgissa, Nižni Novgorodissa, Krasnodarissa, Krasnojarskissa, Jaroslavlissa, Tverissä, Tšerepovetsissa, Petroskoissa, Murmanskissa, Kuolan niemimaan Apatityssa ja Severodvinskissa sekä Ukrainan Kiovassa. Jotkut ovat oleskelleet tai asuneet Venäjällä useissa eri kaupungeissa.

Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi en voi paljastaa heidän taustojaan. En voi esimerkiksi kertoa, missä ammatissa he ovat toimineet tai missä kaupungissa ja minä vuosina kukin on Venäjällä asunut. Tämän takia muun muassa jotkin nimien ääntöasuun sekä lempinimien muodostamiseen ja käyttöön liittyvät seikat jäävät tässä tarkemmin yksilöimättä.

Asetelmaan 1 on koottu suomalaisten nimien venäjään mukautetut asut sekä muut haastateltaville annetut tai heistä käytetyt nimet. Varsinaisen aineistoni lisäksi olen kerännyt Facebook-yhteisöpalvelusta aineistoa, jota käytän analyysini tukena käsitellessäni luvun 5 ilmiöitä. Kutsun aineistoa Facebook-aineistoksi. Kesäkuussa 2019 kysyin Minun Pietarini/Leningradini -ryhmässä, ovatko sen jäsenet huomanneet nimissään samanlaisia äänteellisiä muutoksia kuin haastateltavani. Kysyin myös, ovatko he Venäjällä asuessaan saaneet lempinimiä. Sain kysymyksiini 172 kommenttia. Niissä esiin tulleiden nimien tai nimenmuutosten tarkkaa määrää on kuitenkin mahdotonta laskea aineiston heterogeenisyyden vuoksi.

3 Metodit ja teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni on sosio-onomastista ja eritoten kansanonomastista nimistöntutkimusta. Sosio-onomastiikassa tutkitaan nimien käyttöä ja variaatiota sekä nimien ja yhteiskunnan suhdetta (Ainiala ym. 2008: 75). Kansanonomastiikka puolestaan on keskeinen lähestymistapa, koska tutkittavana on maallikoiden suhtautuminen nimiin (ks. Ainiala & Östman 2017: 11). Laajemmassa kontekstissa myös kielikontaktit ja nimisysteemien kohtaaminen ovat osa tutkimuskehikkoani.

Nimisysteemien kohtaamista ja nimien käyttäytymistä kielikontaktitilanteissa on tutkittu aiemminkin. Oman työni kannalta relevantti on tutkimus venäläisten henkilönnimien käytöstä englanninkielisessä ympäristössä (Garagulja 2012), jossa tarkastelun kohteena ovat Yhdysvalloissa asuvien venäläisten maahanmuuttajien nimet ja niiden mukauttaminen englantiin. Lisäksi on tarkasteltu suomalaisten etunimien venäjänkielisessä kyrillisessä kirjoitusasussa saamia erityispiirteitä, kun aineistona ovat 1930-luvulla Neuvostoliittoon loikanneiden eli laittomasti rajan ylittäneiden suomalaisten etunimet (Liiman 2004). Kanadassa on tutkittu maahanmuuttajien nimien käyttöä institutionaalisisessa kontekstissa, nimenkantajien suhtautumista nimiensä äänteelliseen mukauttamiseen sekä nimien kautta rakentuvia identiteettejä (Pennesi 2016; Schlote 2018). Venäläisten etunimien ja lempinimien käytöstä puhuttelussa ja nimellä puhuttelun suomenpuhujille tuomista haasteista kertovat Vehmas-Lehdon ja Titovan (2003) sekä Vehmas-Thesslundin

(2015) tutkimukset. Tutkimukselleni tärkeä lähde on myös Rylovin (2006) teos, jossa vertaillaan italialaista, espanjalaista ja venäläistä nimijärjestelmää ja nimikäytäntöä. Edellä mainitun tutkimuksen lisäksi hyödynnän artikkelissa kielitajuani venäjän äidinkiellisenä puhujana sekä venäläisen kulttuurin ja nimistön asiantuntemustani.

Samana alkuperää olevat nimet saavat eri kieliympäristöissä erilaisia asuja. Esimerkiksi heprealaisperäisen, raamatullisen *Johannes*-nimen venäläinen vastine on *Ivan*, puolalainen *Jan*, ranskalainen *Jean*, englantilainen *John* ja saksalainen *Hans* (ks. Supe-ranskaja, Staltmane, Podolskaja & Sultanov 2009: 143). Tällaisia nimiä voidaan pitää toistensa *etymologisina vastineina*. Esimerkiksi venäläisen *Ksenija*-nimen etymologia vastineita ovat suomalaiset *Senja* tai *Senni*. Venäläisiin nimiin liittyvät erityistermit määrittelen luvussa 4, kun esittelen venäläistä nimijärjestelmää ja -käytäntöä.

Eri kieliin ja kulttuureihin kuuluvien nimien kohtaamista tarkastellessani otan käyttöni termin *nimihahmo*.² Tarkoitan sillä sitä nimen hahmoa eli ilmiä, jonka perusteella tietyn kielen natiivipuhuja mieltää nimen kuuluvan tiettyyn nimikulttuuriin. Ihmisillä on yleensä jonkinlainen käsitys siitä, minkälainen äänne- ja muotorakenne tietynkielisillä nimillä on ja millainen niiden tavurakenne on. Esimerkiksi Venäjällä kasvaneet venäläiset ovat tietoisia siitä, että venäläiset viralliset nimet ovat yleensä kahta tavua pidempiä ja naisennimet ovat *a*-loppuisia, esimerkiksi *Anastasija*, kun taas miehennimet ovat lähes poikkeuksetta konsonanttiloppuisia, esimerkiksi *Mihail*. Venäläiset lempinimet, niin naisten kuin miestenkin, ovat puolestaan useimmiten kaksitavuisia ja *a*-loppuisia. Ne ovat jo pitkään käytössä olleita virallisten nimien kutsumamuotoja, ja tietyn kielen ja kulttuurin edustaja oppii ne omasta ympäristöstään. Vaikka monet suomalaiset nimet, esimerkiksi *Jukka* ja *Pekka*, muistuttavat ilmiä, venäläisiä lempinimiä, venäjänkielinen puhuja ei hahmottaisi näitä lempinimiksi. Sen sijaan hän pitäisi niitä luultavasti naisenniminä, koska vieraan nimen kuullessaan syntyperäinen venäläinen olettaa, että *a*-loppuinen nimi olisi naisennimi. Tämä tapahtuu siksi, että venäläisellä ei ole valmista mallia vieraiden henkilönnimien tunnistamista varten. Monia nimiä, esimerkiksi suomalaisia *o*-, *u*- tai *i*-loppuisia etunimiä, venäläiset eivät välttämättä edes miellä etunimiksi, koska venäläinen ja suomalainen nimihahmo eroavat toisistaan niin paljon.

4 Venäläinen nimijärjestelmä ja -käytäntö³

Venäläisessä nimijärjestelmässä on kolme virallista henkilönnimeä: etunimi, patronyymi ja sukunimi, esimerkiksi *Vladimir Ivanovitš Ugrjumov*.⁴ Venäjällä on ortodoksisen perinteen mukaan annettu lapsille vain yksi etunimi, mutta vuodesta 2011 lähtien on ollut mahdollista antaa useampi kuin yksi etunimi (ks. Fetisova 2013: 48–49). Tämä

2. Termiä ei tietääkseni ole käytetty aiemmassa nimistöntutkimuksessa.

3. Artikkelin pituusrajoituksen vuoksi en esittelen suomalaista nimijärjestelmää. Sitä on kuvattu esimerkiksi Ainalan ym. (2008) ja Saarelma-Paukkalan (2017) teoksissa.

4. Nykyvenäjässä käytetään kyrillistä kirjaimistoa. Venäläisten nimien latinaistukseen käytän kansallista translitterointikaavaa (SFS 4900-standardi). Poikkean siitä kuitenkin siten, että merkitsen ainakin konsonantin jälkeen olevan palatalisaation ' -merkillä, kuten esimerkiksi nimessä *Igor'*. Palatalisaatio on olennaista tutkimukseni kannalta. Venäjän oikeinkirjoituksessa ei merkitä sanapainoa, mutta tässä artikkelissa merkitsen painollisen vokaalin alleviivauksella niissä kohdissa, joissa se on tarpeen, esimerkiksi *Aleksei*.

käytäntö on kuitenkin venäläisille melko vieras. Suomen kielessä on semanttisesti läpinäkyviä etunimiä, kun taas venäläiset etunimet ovat lähes poikkeuksetta semanttisesti läpinäkymättömiä (ks. Superanskaja ym. 2009: 111). Joitakin läpinäkyviä nimiä venäjässä kuitenkin on, esimerkiksi naistennimet *Ljubov'* 'rakkaus', *Nadežda* 'toivo' ja *Vera* 'usko' sekä miestennimi *Lev* 'leijona' (mts. 137).⁵ Nämä ovat kreikasta käännettyjä, eivät venäjän pohjalta luotuja nimiä (vrt. esim. suomen pohjalta luodut suomalaiset nimet *Aamu* tai *Sisu*). Koska venäjässä semanttisesti läpinäkyvät nimet ovat erittäin harvinaisia, haastateltavien mukaan venäläisissä herättää kiinnostusta se, että suomen kielessä joillakin etunimillä voi olla leksikaalinen vastine (esim. *Tuuli* – *tuuli*).

Venäjänkielisessä tutkimuskirjallisuudessa on tapana kutsua venäläisiä virallisia etunimiä *täysnimiksi* (ven. *polnoje imja*). Täysnimien lisäksi venäjässä käytetään hypokoristisia nimiä, joita toisinaan kutsutaan *etunimideminutiiveiksi* (ks. Vehmas-Thesslund 2015). Etunimideminutiivit voidaan jakaa sävynsä mukaan karkeasti kolmeen ryhmään: 1) lempinimiin, 2) neutraaleihin ja 3) pejoratiivisiin. Ne saattavat erota äänne- ja kirjoitusasultaan paljonkin täysnimistä (Benson 1964: 16; Vehmas-Thesslund 2015: 150). Etunimideminutiivien käyttö on venäjässä niin runsasta, että joistakin varsin yleisistä venäläisistä täysnimistä – esimerkiksi *Marija* ja *Ivan* – on yli sata etunimideminutiivia (Petrovski 2005 [1996]: 18).

Lempinimet ja pejoratiiviset etunimideminutiivit ilmaisevat puhujan subjektiivista asennoitumista nimenkantajaan. Ne muodostetaan niin sanotuilla subjektiivisen arvon suffikseilla (ven. *suffiksy subjektivnoi otsenki*). Esimerkiksi *Juri*-nimestä hellittelevä etunimideminutiivi on *Jurotška*, pejoratiivisia puolestaan ovat *Jurka* tai *Juraška* (Superanskaja 1969: 132). Jotkin johtimet eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Esimerkiksi *ka*-johdin voi olla pejoratiivinen, kuten nimissä *Maška*, *Saška*, *Griška* tai *Nataška* (Superanskaja & Suslova 2010: 140–141), tai neutraali tai lempeä (Wierzbicka 1992: 261–269; Ganžina 2009: 55–56). Lisäksi puhuja voi ilmaista asennoitumistaan puhuteltavaa kohtaan paitsi morfologisesti myös intonaatiolla (Bondaletov & Danilina 1970: 197–200; Superanskaja 2009: 22). Esimerkiksi pejoratiivisen suffiksin sisältävä nimi voidaan lausua lempeäksi tulkittavalla intonaatiolla, jolloin pejoratiivinen sävy muuttuu myönteiseksi. Myös maaseudun ja kaupungin välillä saattaa olla eroja etunimideminutiivien käytössä. Nimimuodot, joita pidetään kaupungeissa pejoratiivisina, saattavat maaseudulla olla neutraaleja (Bondaletov & Danilina 1970: 197–198; Zubkova 2009: 60).

Neutraali etunimideminutiivi muodostetaan täysnimen lyhennyksestä vartalosta (ks. Superanskaja 2001: 88; Nemtsenko 2003: 107). Koska *neutraali etunimideminutiivi* on pitkä termi, käytän siitä ilmaisua *lyhytnimi*, esimerkiksi ”lyhytnimi *Maša*”. Toiston välttämiseksi käytän toisinaan lyhytnimen synonyymina ilmaisua *nimen lyhytmuoto*, esimerkiksi ”*Maša* on *Marija*-nimen lyhytmuoto”. Etunimien lyhytmuodot sisältävät yleensä täysnimiä vähemmän tavuja, kun taas lempinimet ja pejoratiiviset nimet sisältävät enemmän tavuja kuin täysnimet (Protassova & Voeikova 2007: 47).

---

5. Lokakuun 1917 vallankumouksen jälkeen kirkko määrättiin erotettavaksi valtiosta, mikä antoi vanhemmille nimenannon vapauden. Venäläiseen etunimistöön alkoi tulla vieraskielisten nimien lisäksi etunimiksi otettuja appellatiiveja, esimerkiksi *Genij* 'nero', *Geroi* 'sankari', *Oktjabr* 'lokakuu', *Traktor* 'traktori'. Nämä nimet eivät kuitenkaan vakiintuneet venäläisten etunimistöön. (Bondaletov 1983: 95; Petrovski 2005 [1996]: 8.)

Lempinimellä tarkoitan henkilön etunimeen pohjautuvaa, myönteistä suhtautumista ilmaisevaa epävirallista nimeä (ks. Ainiala ym. 2008: 174). Lempinimien muodostamiseen käytetään tietynlaisia johtimia. Tšervinski (2012: 191–193) luettelee yli sata johdinta, joista joitakin voi käyttää kummankin sukupuolen nimissä. Yleisimmät niistä ovat *-otška* (*-jetška*), *-on’ka* (*-jen’ka*), *-uška*, *-utka*, kuten lempinimissä *Verotška*, *Juletška*, *Koljen’ka*, *Mišutka*, *Dašutka*. Pejoratiivisia etunimideminutiiveja haastateltavani eivät olleet kuulleet itsestään käyttävän, joten niitä ei esiinny aineistossani.

Tuttavallisemmassa kontekstissa täysnimiä käytetään harvoin; niiden sijasta suositetaan nimien lyhytmuotoja tai lempinimiä (Vehmas-Lehto & Titova 2003: 86; Rylov 2006: 210; Vehmas-Thesslund 2015: 150). Samoin perheen kesken täysnimien käyttö tuntuu liian muodolliselta. Niinpä jos vanhemmat kutsuvat lasta tämän täysnimellä, se on merkki erityistilanteesta. Todennäköisesti se tarkoittaa sitä, että on tulossa vakava keskustelu tai lapsen pitää muuttaa käyttäytymistään. (Rylov 2006: 211.)

Venäjä on monikansainen maa, mutta venäjänkielisillä käytössä olevien etunimien määrä on suhteellisen pieni. Rylovin (2006: 60–63, 73) arvion mukaan venäläinen 1800–1900-luvun etunimistö sisälsi 450–600 nimeä. Venäläiset nimet ovat myös säilyttäneet suosionsa sukupolvelta toiselle (mts. 117), kun taas Suomessa nimimuodin vaihtelu on suurta (Kiviniemi 2006: 168–227; Saarelma-Paukkala 2017). Venäläisen etunimenannon konservatiivisuutta kompensoi kuitenkin lempinimien runsas käyttö (Rylov 2006: 123).

Etunimen ja sukunimen ohella venäläiseen nimisysteemiin kuuluu olennaisena elementtinä patronyymi eli johdos isän nimestä. Miehillä patronyymi loppuu useimmiten suffikseihin *-ovitš*, *-jevitš* (esim. *Mihailovitš* muodostettu nimestä *Mihail*, *Grigorjevitš* nimestä *Grigori*) ja naisilla *-ovna*, *-jevna* (esim. *Mihailovna* < *Mihail*, *Grigorjevna* < *Grigori*) (ks. Voutilainen 2002: 38). Lähes kaikille haastateltaville venäläiset olivat luoneet venäläisen nimijärjestelmän mukaisia patronyymeja. Niitä ei kuitenkaan käytetty puhuttelussa, mikä johtuu nähdäkseni kolmesta syystä. Ensinnäkin Venäjällä patronyymin käyttö puhuttelussa on vähenemässä (Krongauz 2004: 182, 183; Lukojanova 2011: 231), mikä lienee eurooppalaisen puhuttelukäytännön vaikutusta. Toiseksi suomalaisista etunimistä venäjän suffikseilla muodostettujen patronyymien käyttö on voinut tuntua venäläisistä keinoitekoiselta. Lisäksi venäläiset ovat kenties tienneet, ettei Suomessa käytetä patronyymeja. Tosin tässä tulee ottaa huomioon alueellinen vaihtelu, sillä esimerkiksi Karjalassa ja Leningradin alueella käytetään suomalaisista nimistä muodostettuja patronyymeja. Myös nimenkantajan ikä ja status voivat vaikuttaa, sillä itseään nuorempaa suomalaista ei ehkä ole luontevaa puhutella etunimen ja isännimen yhdistelmällä. Koska patronyymeja ei ole varsinaisessa tutkimusaineistossa, ne jäivät analyysin ulkopuolelle.

5 Haastateltavien havaintoja omien nimiensä ääntämyksestä

Kun etunimiä käytetään vieraskielisessä ympäristössä, niitä äännetään vieraan kielen äännejärjestelmän mukaisesti. Esimerkiksi venäjän kielessä palataalistunut [l]-konsonantti nimessä *Olga* äännetään englannin kielessä yleensä palataalistumattomana, samoin [r] nimessä *Igor’*. (Garagulja 2012: 70.) Omasta aineistostani nousevat esiin seu-

raavat haastateltavien huomaamat äännemuutokset: palataalistuminen, muu poikkeava äänneiden laatu, degeminoituminen eli kaksoiskonsonantin muuttuminen yksinäiskonsonantiksi, äänneiden keston muutokset sekä painonsiirto ja muut tapaukset.

Käsittelen tässä luvussa haastateltavien kuvaamana heidän etunimilleen tapahtuneita äänteellisiä muutoksia. Tuon siis esiin vain ne äänteelliset muutokset, jotka haastateltavat itse nostavat merkityksellisiksi kommentoimalla niitä haastattelussa. Nämä muutokset johtuvat suomen ja venäjän fonologisista eroista.

5.1 Palatalisaatio

Venäjässä konsonantit voivat olla joko palataalistumattomia tai palataalistuneita. Oikeinkirjoituksessa konsonanttien palataalistuminen on osoitettu pehmeän merkin tai tiettyjä vokaaleja tarkoittavien kirjainmerkkien avulla. (de Silva, Mäkilä, Kärkkäinen & Ullakonoja 2010: 11.) Konsonanttien palataalistuminen on tyypillistä esimerkiksi etuvokaalien [i]:n <i> ja [e]:n <e> edellä (mts. 42). Anni 1 kertoo, että yleisin tapa ääntää hänen nimensä venäjäksi on *An'i*, jossa geminaatta äännetään lyhyenä ja palataalistuneena. Annin mukaan jotkut venäläiset yrittävät kuitenkin ääntää *Anni*-nimen geminaatan kanssa, mutta siitä tulee silti aina palataalistunut. Facebook-aineistossa on vastaavia tapauksia: *Liisa*-nimessä *l* palataalistuu [i]:n edellä, ja *Anneli*-nimessä *n* palataalistuu [e]:n edellä ja *l* [i]:n edellä.

Kaikki haastateltavat eivät maininneet palatalisaatiota. On kuitenkin mahdollista, että osa ei joko ollut havainnut sitä venäläisten lausumana tai huomannut mainita siitä haastattelussa. Voisi olettaa, että ainakin nimissä *Aleksi*, *Elina*, *Joni*, *Timo*, *Toni*, *Tuuli* ja *Tuulikki* palatalisaatiota on saattanut esiintyä.

5.2 Degeminoituminen ja geminoituminen

Anni 1 ja Anni 2 kertovat, että venäläiset lausuvat usein heidän nimensä geminaatan yksinäiskonsonanttina eli nimessä tapahtuu *degeminoituminen*.⁶ Miksi näin tapahtuu, vaikka samankaltaisessa, vain yhdellä äänteellä eroavassa *Anna*-nimessä venäläiset ääntävät [n]:n pitkänä? Nähdäkseni tämä johtuu siitä, että *Anna*-nimi on ollut käytössä venäjässä hyvin kauan ja geminaatallinen ääntäminen on vakiintunut siinä venäjän kieleen. Degeminoituminen on tuttu ilmiö myös Tuulikille: hänen nimessään esiintyvä

---

6. Pitkistä ja lyhyistä äänneistä puhuttaessa venäjän kontekstissa on syytä pitää erillään ääntäminen ja oikeinkirjoitus. Pitkät konsonantit eli geminaatat eivät ole tyypillisiä venäjän äännejärjestelmälle, ja geminaattojen ääntämiseen vaikuttavat sanan alkuperä (lainasanat) ja sanapaino. Yleensä geminaatta äännetään yksinäiskonsonanttina, vaikka oikeinkirjoituksessa se merkittäisiinkin kahdella kirjainmerkillä. Esimerkiksi seuraavissa lainasanoissa geminaatat äännetään lyhyinä: *terrasa* 'terassi', *apparat* 'laite', *appetit* 'ruokahalu'. Joissakin lainasanoissa geminaatta kuitenkin äännetään pitkänä, varsinkin painollisen vokaalin jälkeen, esimerkiksi *vanna* 'amme', *programma* 'ohjelma'. (Valgina, Rozental & Fomina 2002 § 80.)

Yleensä sanotaan, että venäjässä äänneiden kestopuolella ei ole merkitystä erottavaa tehtävää eli kvantiteettioppositiota (Matusевич 1976: 121–122). Tähän on kuitenkin joitakin poikkeuksia; esimerkiksi seuraavien sanaparien välillä on merkitysero: *poddat* 'potkaista' vs. *podat* 'ojentaa'; *truppa* 'näyttelijäseurue' vs. *trupa* 'ruumis' (yksikön genetiivi). Geminaatta on mahdollinen venäjässä myös joissakin erisnimissä, esimerkiksi *Anna* (mts. 158–161). Voidaan siis sanoa, että geminaatta on venäjässä mahdollinen mutta marginaalinen ilmiö, mikä vaikuttaa myös suomalaisten etunimien sisältämien geminaattojen ääntämiseen.

kk-geminaatta on äännetty lyhyenä. Facebook-aineistossa on samanlaisia esimerkkejä: *Anti* (< *Antti*) (2 es.), *Hari* (< *Harri*) (2 es.), *Jona* (< *Jonna*), *Marku* (< *Markku*), *Mati* (< *Matti*) (2 es.), *Peka* (< *Pekka*) ja *Pirko* (< *Pirkko*). Degeminoitumista esiintyy myös Liimanin (2004) aineistossa, joka sisältää 1899 venäläisten virkailijoiden kuulohavainnon perusteella kirjoittamaa etunimeä. Liimanilla on seuraavia esimerkkejä degeminoitumisesta: *Anti* (< *Antti*), *Heiki* (< *Heikki*), *Veiko* (< *Veikko*) (mts. 53–55).

Pitkät konsonantit tuottavat myös suomea vieraana kielenä puhuville ääntämisvaikeuksia. Tämän ovat havainneet muiden muassa Aho, Toivola, Karlsson ja Lennes (2016) tutkiessaan sitä, millaisia suomen kielen ääntämisvaikeuksia maahanmuuttajilla esiintyy. Tutkittujen puhujien äidinkielet olivat arabia, kiina, somali, tagalog, thai, venäjä ja vietnam. Tutkimustulosten (mas. 89) mukaan äänneiden kestojen tuottaminen on venäjänkielisille vaikeaa ja pitkät konsonantit ja vokaalit saatetaan ääntää lyhyinä. On huomattava, että Ahon ym. (2016) tutkimuksen koehenkilöt ovat kaikki opiskelleet suomea, kun taas haastateltavieni venäjänkieliset keskustelukumppanit eivät välttämättä osaa suomea lainkaan. Siksi heillä todennäköisyys suomen kielen kannalta epäidionaattiseen ääntämiseen on vielä suurempi.

Haastatteluaineistossani on myös esimerkkejä *geminoitumisesta* eli ilmiöstä, jossa yksinäiskonsonantti äännetään geminaattana: *Tulli* (< *Tuuli*) (Facebook-aineistossa 2 es.). Oletan, että tässä tapauksessa venäläiset ovat muistaneet, että nimessä on pitkä äänne mutta eivät sitä, missä kohtaa, ja näin he pitkän vokaalin sijaan ovat ääntäneet konsonantin pitkänä. Facebook-aineistossa on lisäksi geminoitumistapaus *Essa* (< *Esa*). Geminoitumisesta on kyse myös Liimanin (2004: 54, 55, 62) aineistossa, esimerkiksi *Jallo* (< *Jalo*), *Passi* (< *Pasi*), *Vallo* (< *Valo*) ja *Velli* (< *Veli*).

5.3 Vokaalien keston muutokset

Vokaalien keston liittyvät poikkeamat esiintyvät aineistoni nimissä *Noora*, *Toni* sekä aiemmin mainitut *Tuulikki* ja *Tuuli*. Noora kertoo, että hänen nimensä pitkä [o] äännetään venäjäksi lyhyenä: *Nora*. Liimanin (2004: 53, 113) tutkimuksessa on samantapaisia muutoksia suomalaisten etunimien pitkissä vokaaleissa, esimerkiksi *Aro* (< *Aaro*), *Ero* (< *Eero*) ja *Nilo* (< *Niilo*). Toni puolestaan on huomannut, että hänen nimessään [o]-vokaali äännetään joskus pitkänä: *Tooni*. Yleisin ääntötapa on kuitenkin *Toni*. Facebook-aineiston perusteella vastaavaa vokaalin pidennystä on havaittu nimessä *Simo* (2 es.). Simo 1 kommentoi havaitsemaansa vokaalin pidennystä seuraavasti: ”Eli paino oli ensimmäisellä tavulla ja *i* vähän suomea pitempi.”

Koska pitkät vokaalit ovat venäjän fonologiselle järjestelmälle vieraita, ne tuottavat venäjänpuhujille ääntämisvaikeuksia. Ahon ym. (2016: 89) tutkimuksessa venäjänkieliset informantit ääntävät suomen pitkät vokaalit lyhyinä, esimerkiksi *Aasia* [asia] ja *korjattiin* [korjatin]. Juuri tästä nähdäkseni johtuvat haastateltavieni raportoimat äänneenmuutokset tyyppiä *Nora* (< *Noora*). Tapauksessa *Tooni* (< *Toni*) painollisen tavun [o]:n ääntäminen pitkänä voi johtua puolestaan siitä, että venäjässä paino tuetaan etupäässä lisäämällä kesto (de Silva 1999). Venäläiset ovat todennäköisesti ääntäneet nimissä *Noora* ja *Toni* [o]:n painollisena (eli venäjän näkökulmasta pitkänä), mutta äänneen foneettinen kesto on suhteellista ja voi riippua monesta tekijästä, esi-

merkiksi sananhahmosta, äänneympäristöstä tai puheen nopeudesta (Nenonen 2001: 17). Lisäksi Tuulikki kertoo, että hänen nimensä [u] on äännetty venäjässä lyhyenä: *Tuliki*. *Tuliki*-ääntöasussa sekä vokaali että konsonantti ovat lyhentyneet, samoin Facebook-aineiston esimerkissä *Rita* (< *Riitta*) (4 es.).

5.4 Poikkeava äänteiden laatu

Heidi on havainnut nimeään äännettävän kolmella tavalla. Ensinnäkin glottaalifrikatiivi [h] on äännetty voimakkaampana kuin suomessa. Myös Facebook-aineistossa *Heidi*-nimen kantaja on huomannut saman. Ahon ym. (2016: 90) mukaan [h] tuottaa ääntämisvaikeuksia lähes kaikille venäjänkielisille tutkittaville: suomen [h] äännetään liian voimakkaasti. Toinen tapa ääntää *Heidi* on nimenkantajan mukaan *Eidi*, josta [h] on kadonnut. [h]:n katoaminen näkyy myös Facebook-kyselyyn saamissani vastauksissa, esimerkiksi *Anna* (< *Hanna*), *Ilja* (< *Hilja*) sekä *Eikki* tai *Eiki* (< *Heikki*). Kolmas *Heidin* ääntämistapa on *Heiri*, jossa venäläiset ilmeisesti kuulevat ja siksi tuottavat [d]:n sijaan [r]:n. Tällöin kyse saattaa olla siitä, että *Heidi*-nimi on nimihahmoltaan venäläisille vieras ja siksi [d]:n tilalle on tullut ”väärä” konsonantti. Nimihahmon vieraudesta johtuvia äänne muutoksia esittelen enemmän tämän luvun lopussa.

5.5 Diftongin häviäminen

Haastatteluaineistossa diftongien ääntämiseen liittyvä tapaus on *Jouni* > *Joni*. Jouni kertoo, että hänen nimensä äännettiin yleensä siten, että *ou*-diftongin jälkikomponentti oli hävinnyt ja nimestä tuli *Joni*. Facebook-aineistossa Tuomo kommentoi omaan nimeensä sisältyvän diftongin ääntämisestä epäsuorasti:

- (1) Tuomoa ei osaa ikinä sanoa. Jossain vaiheessa aloin esitellä itseni Thomakseksi. Ehkä hyväkin niin... :D.

Diftongien lausumisen vaikeus venäläisille johtuu nähdäkseni siitä, että venäjän omaperäisessä sanastossa ei ole diftongeja (Bondarko 2009: 30). Tämä näkyy myös venäläisessä etunimistöissä, jossa pitkän vokaalin, vokaaliyhtymän tai diftongin sisältävät vierasperäiset nimet ovat muuttuneet, kuten käy ilmi nimistä *Danil(a)* (< *Daniil*), *Dennis* (< *Deonisi*), *Ivan* (< *Ioann*), *Akim* (< *Ioakim*), *Isak* (< *Isaak*) (Benson 1964: 15; Nikonov 1988: 19). Tutkimukset suomen kielen diftongien suomenoppijoille tuottamista ääntämisvaikeuksista tukevat tätä havaintoa (esim. Vihanta 1990: 221; Aho ym. 2016: 92). De Silva ja Ullakonoja (2009: 16) toteavat, että diftongien tuottaminen on venäläisille vaikeaa, koska diftongeissa kaksi vokaalisegmenttiä ovat kestoiltaan samanpituisia.

5.6 Painonsiirto

Äänteellisenä mukautumisena voidaan pitää myös *painonsiirtoa*, jolloin vieraskielisessä ympäristössä sanapaino nimen sisällä siirtyy. Tästä on havaintoja esimerkiksi Garagulan (2012: 70) aineistossa, jossa englanninpuhujat äänsivät venäläiset nimet paino en-

simmäisellä tavulla, kun taas venäjän mukaisessa ääntöasussa paino on toisella tavulla: *Anton* (< *Anton*), *Lyubov* (< *Lyubov*), *Oleg* (< *Oleg*), *Stepan* (< *Stepan*), *Vladimir* (< *Vladimir*).⁷ Suomessa sanan pääpaino on ensitavulla, kun taas venäjän sanapaino voi olla millä tahansa tavulla tai morfeemilla, muun muassa prefiksillä tai suffiksilla (Svetozarova 1998: 262; de Silva 1999: 60). Haastateltavien mukaan painonsiirtoa on esiintynyt nimissä *Aleksi*, *Arto* ja *Elina*, joissa venäjänpuhujat ovat painottaneet ensimmäisen tavun sijasta toista tavua: *Aleksi*, *Arto* ja *Elina*. Facebook-aineistosta löytyy lisää esimerkkejä painonsiirrosta: *Inkeri* (< *Inkeri*), *Emilia* (< *Emilia*), *Ilona* (< *Ilona*). Esimerkissä 2 Arto kertoo nimessään tapahtuneesta painonsiirrosta ja nimihahmon vieraudesta venäläisille.

- (2) – – mun nimi (.) sen kanssa ei ollut mitään ongelmia. Se on niin lyhyt. Mut se painojuttu: se on heti *Arto* tai jotain tällaisia ongelmia. (.) Mut ei sitä ollut mitenkään erityisesti esiintynyt. Hyvin usein on tapahtunu, että ne on kuullut sen väärin, juu. Semmosia vaikka kuinka paljon. Että ne puhuu musta, mutta ne käyttää jotakin väärää muotoa, et se ei oo Arto vaan se on Arno esimerkiks. Ja en mä viitti edes korjata sitten. Vaikka ne voi puhua pitkään Arnosta, ja puhuu. Varmaan se Arno on useimmiten ollut semmonen väärä muoto. (.) Ehkä se sopii venäläiseen suuhun paremmin kuin Arto, en tiedä.

Se, että venäläiset ovat haastateltavan mukaan ääntäneet *Arto*-nimen paino toisella tavulla, saattaa johtua monesta syystä. Ensinnäkin venäjän yleiskielessä *o* äännetään [o]:na vain painollisessa asemassa; painottomassa asemassa [o] redusoituu ja ääntyy joko lievästi redusoituneena [ʌ] tai redusoituneena [ə] (de Silva ym. 2010: 21). Esimerkiksi sanassa *utro* 'aamu' [o] ääntyy [ʌ]: [utrʌ]. *Arto*-nimen kohdalla kyse on todennäköisesti siitä, että kuullessaan [o]-äänteen sanan lopussa venäläinen olettaa, että kyseessä on painollinen tavu, ja ääntää nimen *Arto*. Toiseksi monille venäläisille on tuttu Aleksandr Kuprinin kertomus *Belyi pudel'* (1940, suom. *Valkoinen villakoira*), jonka yhtenä hahmona on *Arto*-niminen villakoira. Villakoiran nimessä paino on toisella tavulla. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että 1800-luvun lopun Venäjällä, johon kertomuksen tapahtumat sijoittuvat, oli muodissa käyttää ranskalaistyyppisiä nimiä. Tällaisia ovat muun muassa kaksitavuiset *o*-loppuiset lempinimet, joissa paino on toisella tavulla.

Suomalaisen näkökulmasta myös nimi *Elina* lausuttuna paino toisella tavulla on epäidiomaattinen. Nimi *Elina* on käytössä Venäjällä tataareilla (Hazieva-Demirbaš 2017: 163) sekä tšetšeneillä ja inguušeilla (ks. Namitokova toim. 2012: 144, 157), ja se äännetään näissä kieliympäristöissä paino toisella tavulla.

6 Muut henkilönnimet kuin haastateltavien viralliset etunimet

Haastateltavia on kutsuttu paitsi omilla etunimillään myös samaa alkuperää olevilla venäjän kielessä käytetyillä nimillä sekä venäjän johtimien avulla muodostetuilla lempinimillä. Käsittelen tässä luvussa ensin niitä venäläisiä nimiä, joilla joitakin haastatelta-

7. Translitteraatioasut ovat Garaguljan.

via on kutsuttu. Sen jälkeen siirryn lempinimien käsittelyyn. Pohdin myös syitä siihen, miksi lempinimiä on saanut vain osa haastateltavista.

6.1 Haastateltavien nimien sijaan venäläiset vastineet

On mahdollista, että samaa alkuperää olevia, eri kielissä eri asuja saaneita etunimiä käytetään kulloinkin puhuttavan kielen mukaan. Esimerkiksi Valtonen (2017: 299) toteaa, että suomalaista Pekkaa kutsuttaisiin pohjoissaamea puhuttaessa nimellä *Beahkká* tai *Behkká*, inarinsaamea puhuttaessa *Piäkká* ja kolttsaamea puhuttaessa *Piäkk*. Garaguljan (2012: 77–78) aineistossa Yhdysvalloissa asuvilla venäläisillä saattaa olla kaksi nimeä: amerikkalainen ja venäläinen. Näiden kahden nimen käyttö määräytyy tilanteen mukaan. Esimerkiksi Pavel käyttää itsestään amerikkalaisten kollegojensa kanssa nimeä *Paul*, kun taas venäläisten kesken hän on *Pavel*. Liimanin (2004: 69–70, 114–115) mukaan suomalaisloikkareiden etunimien sijaan kuulustelupöytäkirjoihin saatettiin kirjoittaa venäläiset vastineet, esimerkiksi *Andrei* (< *Antti*), *Ivan* (< *Juho*), *Matvei* (< *Matti*).

Omassa aineistossani nimiä *Aleksi* ja *Anni* voidaan pitää suomalaisina ja näiden venäläisinä vastineina nimiä *Aleksei* ja *Anna*.⁸ Aleksi kertoo nimensä käytöstä seuraavasti:

- (5) Ja tietysti Aleksi muuttuu aina muotoon Aleksei. Vaikka sen sanoo... Ja usein sanonkin nykyään että ”skazite prosto Aleksei” [suom. ”voi sanoa vain Aleksei”].

Suomalaisten nimien venäläisten vastineiden käyttöä voidaan pitää ensisijaisesti pragmaattisena ratkaisuna. Venäläinen puhuttelija saattaa kokea, että hänen on helpompi käyttää vieraan nimen tuttua, venäläistä vastinetta. Leena kertookin Facebook-aineistossa, että käyttää venäläisille helpompaa, venäjässä käytettyä lyhytnimeä *Lena*: ”Aina koetin sanoa, että ottakaa *Lena*. Vähemmän tulee härväystä.”

Toisaalta venäläisen vastineen käyttö voi myös kertoa siitä, että suomalainen on hyväksytty me-ryhmään. Puhuttelemalla Aleksia *Aleksei*-nimellä ja Annia *Anja*- tai *Anna*-nimellä nimenkantajille välitetään viesti: kuulut meikäläisiin. Toisaalta se voi päinvastoin ilmaista myös välinpitämättömyyttä kulttuurista taustaa kohtaan. Vieraan kulttuurin nimen voi kuulla väärin, tai pientä ääntöeroa voi olla vaikea muistaa.

6.2 Haastateltaville annetut lyhyt- ja lempinimet

Kuten aiemmin on jo tullut ilmi, venäjässä etunimideminutiivien käyttö on varsin yleistä. Tästä syystä venäjänpuhujat ovat käyttäneet haastateltavienkin nimistä vastavia muotoja. Haastateltaville on luotu ainoastaan lempinimiä muttei lyhytnimiä, mikä johtunee siitä, että haastateltavieni nimistä suurin osa on kaksitavuisia (vrt. Kiviniemi

---

8. Nimi *Anna* on toki varsin yleinen myös Suomessa, mutta venäläiset vaikuttavat mieltävän sen venäläiseksi nimeksi sen yleisyyden vuoksi, kun taas *Anni*-nimen venäjänkieliset kokevat vieraskieliseksi.

2006: 108) ja muutenkin nimihahmoltaan osittain samankaltaisia⁹ kuin venäläiset lyhytnimet (ks. Svetozarova 2010: 114). Venäläiset lyhytnimet ovat nimittäin usein kaksitavuisia ja *a*-loppuisia, esimerkiksi *Daša* (< *Darja*) tai *Paša* (< *Pavel*). Niinpä seuraavien nimien kantajat eivät ole saaneet lyhytnimiä: *Arto*, *Heidi*, *Ida*, *Jouni*, *Noora*, *Pirjo*, *Riku*, *Tarmo*, *Timo*, *Toni* ja *Tuuli*. Myöskään Marjutille ei luotu lyhytnimeä – todennäköisesti siksi, että nimihahmo on venäläisille vieras eivätkä venäläiset ole tienneet, miten tämäntyyppisen nimen voisi lyhentää.

Suomalaisten nimien kaksitavuisuudesta johtuen esimerkiksi Anni 1:ltä, Rikulta ja Tonilta on kysytty, mitkä heidän oikeat nimensä ovat. Venäläiset keskustelukumppanit ovat siis ajatelleet, että *Anni*, *Riku* ja *Toni* ovat lyhytnimiä.

Vaikka haastateltavilleni ei ole luotu uusia lyhytnimiä, kolmesta on alettu käyttää venäläisessä nimivarannossa jo olemassa olevia venäläisiä lyhytnimiä: Aleksista lyhytnimiä *Aljoša* ja *Ljoša* ja Anni 1:stä ja Anni 2:sta lyhytnimeä *Anja*. Nämä lyhytnimet on luotu nimistä *Aleksei* ja *Anna*. Vaikka *Anna*-nimi on kaksitavuinen, siitä on käytössä myös tuttavallisempi muoto *Anja*. Voidaan siis sanoa, että syy lyhytnimien muodostamiseen ei ole pelkästään pragmaattinen, vaan venäläisillä on tarve käyttää epämuodollisissa tilanteissa tuttavallisempaa nimeä. Tuttavallisemman nimen käyttö voi viestiä sosiaalisen yhteyden kannalta tärkeitä asioita, kuten 'me olemme läheisiä' tai 'minä pidän sinusta'.

Toisinaan Alekski ja Anni 1 ja Anni 2 ovat ehdottaneet, että heitä kutsuttaisiin heidän nimiensä venäläisillä vastineilla. Anni 1 ja Anni 2 kertovat kokemuksistaan esimerkeissä 6–7.

- (6) Anni 1: Ni ja sitten mä oon itse taipuvainen esittelee itteni Anjana heti, koska se on tietysti venäläisille helpompaa ja välttää sellaista niinkun sekavuutta.
- (7) Anni 2: Ja kyllä mä oon sellaisissa tilanteissa, kun oon ollut yhdessä toisten suomalaisten kaverien kaa, niinku jossain tilanteissa, missä oli venäläisiä, niin sitten me ehkä jotenkin kollektiivisesti tehty niin, että ne muutkin on niinkun sanonut jonkun hellittelynimen, joka on helpompi venäläisille. Sit me jotenkin kaikki tavallaan valittu se.

Lempinimiä haastateltaville on muodostettu jonkin verran, ja niitä käyttävät lähinnä ystävät ja kollegat. Tämän artikkelin tavoitteena ei ole analysoida nimien rakennetta vaan lähinnä tarkastella, onko haastateltaville luotu venäläisen nimikäytännön mukaisia lempinimiä. Mainittakoon kuitenkin, että aineistossa esiintyvät johtimet *-tška*, *-ša*, *-tšik* ja *-sja* ja niitä käytetään seuraavalla tavalla: *Anetška* (< *Anni*), *Heiditška* (< *Heidi*), *Idotška*¹⁰ (< *Ida*), *Tarmotška* (< *Tarmo*), *Rikuša* / *Rikusja* (< *Riku*), *Tontšik*¹¹ (< *Toni*), *Tuulitška* / *Tultšik* (< *Tuuli*), *Tuulatška* (< *Tuulikki*). *Tuulatška* vaikuttaa pi-

9. Suomalaisten nimien loppuvokaaleissa on kuitenkin enemmän variaatiota kuin venäläisissä nimissä.

10. Tämän tyyppisessä lempinimessä alkuperäisnimen loppuäänne *a* on muuttunut venäjän kielen säännön mukaan *o*-äänneeksi, kuten nimessä *Ira* > *Irotška*.

11. Vaikka lempinimi *Tontšik* onkin kaksitavuinen, kuten nimi *Toni*, suffiksi tuo nimeen venäläisen näkökulmasta lämpöä.

kemminkin nimestä *Tuula* muodostetulta. Morfologian sääntöjen mukaan muoto olisi *Tuulikkitška*, mutta se on ehkä venäläisille liian pitkä ja vaikea ääntää.

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, venäjän johtimilla muodostettuja lempinimiä on saanut vain runsas kolmasosa haastateltavista. Mitkä ovat syyt siihen, ettei niitä ole muodostettu kaikille? Syyt voidaan jakaa kielensisäisiin ja -ulkoisiin. Kielensisäinen syy liittyy etunimen äänne- ja muotoasuun. Kuten Schlote (2018: 86) toteaa, virallisen nimen on oltava nimenkäyttäjälle tuttu, jotta hän pystyy luomaan siitä toimivan lempinimen. Voidaan olettaa, että aineiston joistakin suomalaisista nimistä on vaikea luoda venäläisen nimen näköistä lempinimeä; näin on esimerkiksi silloin, jos etunimi poikkeaa selvästi rakenteeltaan venäläisestä nimestä. Toisaalta venäläiset ovat luovia tekemään erilaisia lempinimiä melkein mistä tahansa nimensä. Esimerkiksi aiemmin mainitusta *Arto*-nimisestä koirasta käytetään elokuvassa lempinimeä *Artošen'ka*.

Kielenulkoisia syitä nousee aineistostani esiin neljä. Ensinnäkin esteenä lempinimien muodostamiselle ja käytölle voi olla henkilön sosiaalinen asema. Jos tämä toimii esimerkiksi opettajana tai on yrityksen johtoasemassa, hänen alaistensa ei yleensä ole venäläisen konvention mukaan soveliasta käyttää hänestä lempinimiä. Toiseksi keskustelukumppanien iällä ja ikäerolla on merkitystä puhuteltavan nimimuodon valinnassa. Itseään vanhempaa yleensä puhutellaan tai häneen viitataan täysnimellä (Astafjeva 2016: 7). Kolmanneksi syynä voi olla se, että henkilö on asunut Venäjällä vain vähän aikaa eikä hänelle ole ehtinyt muodostua sellaisia ystävyys-suhteita, joiden yhteydessä hänestä olisi alettu käyttää lempinimiä. Haastateltavistani juuri pidempään Venäjällä asuneet ovat saaneet lempinimiä. Toisaalta pitkään asuminen ei takaa sitä, että venäjän näkökulmasta vieraan nimen kantaja saisi lempinimen. Lempinimen käyttöönotto riippuu paljon siitä, kuinka läheinen suhde nimenkäyttäjällä ja nimenkantajalla on, mihin viittaa Kirsti Facebook-komentissaan: ”En ehkä ole ollut siellä niin pitkään kenenkään läheisenä kaverina.” Neljänneksi lempinimien muodostamiseen ja käyttöön vaikuttaa nähdäkseni se, ovatko henkilön tuttavat enimmäkseen mies- vai naispuolisia.¹² Eräs jalkapalloa harrastanut, pääosin miesten seurassa aikaa viettänyt, haastateltava toteaa, ettei jalkapalloporukassa käytetty lempinimiä eikä hän ole saanut sellaista.

Jotkut haastateltavat käyttävät itsekin venäjän kielen johtimilla muodostettuja lempinimiä itsestään. Tämä tapahtuu heidän mukaansa pääsääntöisesti silloin, kun keskustelun kielenä on venäjä, mutta joillakin lempinimien käyttö on niin vakiintunut, että se siirtyy myös suomenkieliseen keskusteluun suomenkielisten kanssa. Toisin sa-

---

12. Venäläisessä nimistöntutkimuksessa aihetta ei ole toistaiseksi tutkittu tästä näkökulmasta. Suprun (2001: 95) toteaa lyhyesti, että lempinimien käyttö on tyyppillistä naistenvälisessä vuorovaikutuksessa. Naisten oletetaan olevan miehiä emotionaalisempia, minkä takia he käyttävät enemmän lempinimiä kuin miehet (Ganzina 2018). Omien havaintojeni mukaan naiset käyttävät miehiä useammin etunimideminutiiveja, joissa on hellitteleviä johtimia, esimerkiksi *Lenotška* ja *Anjuta*, kun taas miehet käyttävät keskenään ”karkeampia” johtimia, jotka kuitenkin ilmaisevat tuttavallista läheisyyttä, esimerkiksi *Koljan*, *Mišanja*, *Serjoga*, *Jurec* ja *Slavka*. Tšervinski (2018: 206) on huomannut, että naisten etunimideminutiivit ovat usein sävyltään huolehtivaisia ja hyväntahtoisia (ven. *zabotlivo-dobroželatelnyje*) ja erityisesti hellittelyyn tarkoitettuja (ven. *podtšerknuto-teplyje*), kun taas miesten etunimideminutiivit ovat neutraaleja ja tuttavallisia (ven. *neutralno-prijaznennyje i svoiskije*). On kuitenkin huomattava, että Tšervinski tarkastelee nimenomaan miesten ja naisten nimiä eikä miesten ja naisten kielenkäytön eroja.

noen jotkut haastateltavat kertoivat käyttävänsä lempinimiä venäjää osaavien suomalaisten ystäviensä kanssa, kun keskustelun kielenä on suomi. Jotkut ovat käyttäneet venäläisiä johtimia sisältäviä lempinimiä myös suomalaisista ystäväistä, joille venäläinen nimikäytäntö on vieras.

Edellä mainituista poikkeava tapaus on Rikusta käytetty nimi *Proša*. Näillä kahdella nimellä ei ole etymologista yhteyttä, mutta *r*-äänteen vuoksi ne muistuttavat äänteellisesti toisiaan. Riku sai *Proša*-nimen¹³ Venäjän maaseudulla asuvalta iäkkäältä naiselta:

- (8) Siellä ihan maaseudulla ihmisten tuntui tosi vaikealta ymmärtää, että ylipäättänsä joku on ulkomaalainen: ”Ai SUOMALAINEN!”. Se on niin kaukana Suomesta, ne ei ollut kuullutkaan. Siellä kysyttiin, että ”Kak u vas v Finlandiji po-francuzski govorjat ’zdravstvujte?’” [suom. ”Miten teillä Suomessa sanotaan ranskaksi ’terve?’”]. Ne oli kanssa tosi äimistyneitä että ”Riku... Eihän se oo oikea nimi”. (.) Ja sit ne oli: ”A Proša, [eli] Riku”. Jostain syystä *Proša* oli sellainen yks lempinimi, mikä sitte tarttui mulle. Se oli vähän hassua, eihän se mitenkään liity mun nimeen.

Rikun kommentista näkee, että hänen etunimensä on venäläiselle varsin vieras. Hänen referoimallaan puhujalla on varsin vahva mielipide siitä, että *Riku* ei voi olla oikea nimi. Venäjän maaseudulla nimivalinnat ovat konservatiivisempia kuin kaupungeissa ja suhtautuminen epätavallisiin nimiin saattaa olla jyrkkä. Bondarenkon (2016: 51) mukaan maaseudun asukkaat pitävät *outoina* kirkkokalenterista (ven. svjattsy) puuttuvia nimiä, ja myös muuten erikoiset ja epätavallisen kuuloiset nimet saatetaan mieltää oudoiksi. Lisäksi ihmiset ylipäättään ovat taipuvaisia erottamaan itsensä ”muista” nimien perusteella (ks. Bucholtz 2016: 276–277; Pennesi 2016: 51; Schlote 2018: 51, 55–58; 68).

Rikulle *Proša*-nimen antanut on todennäköisesti yrittänyt hakea äänteellistä läheisyyttä *Riku*-nimeen. Toisinaan niin nimenkäyttäjä kuin nimenkantajakin näkee pelkästään yhden äänteen säilyttämisen riittävänä samankaltaisuutta tuovana tekijänä. Schloten (2018: 48) tutkimuksessa Kanadassa asuvaa egyptiläissyntyistä *Zeyad*-nimistä maahanmuuttajaa harmittaa, että opettaja oli antanut hänelle nimen, jossa ei ollut äänteellistä samankaltaisuutta hänen alkuperäisen nimensä kanssa. Rikun tapauksessa *Proša*-nimen antanut venäläinen on ilmeisesti onnistunut tehtävässään, sillä Riku näkee *r*-äänteessä yhdistävän tekijän: ”Siinä on se ärrä niin kuin Rikussakin.”

Rikun ja myös Arton puheista näkee, että näiden nimien nimihahmot ovat venäläisille vieraita. Arto mainitsee (ks. esim. 2 s. 487), että hänen nimensä on usein kuultu *Arnona*. Nimi voi hahmottua väärällä tavalla, kun se ei kuulu omaan nimisysteemiin. Suomalaisten etunimien vieraus venäjänpuhujille selittynee sillä, että Venäjällä suomalaisen henkilön nimen vaikutus ei ole ollut kovin merkittävä. Sen sijaan esimerkiksi ranskalainen ja englantilainen nimistö on ollut tuttua etenkin si-

13. *Proša* on lyhytmuoto joko nimestä *Prokofi* tai *Prohor* (Superanskaja 2005 s.v. Прокофий [*Prokofi*], s.v. Прохор [*Prohor*]) eli säilyttään neutraali etunimideminutiivi. Voi olla, että *Riku*-nimi on yhdistetty ensin *Prokofi*-nimeen, josta on muodostettu lyhytmuoto *Proša*.

vistyneissä venäläispiireissä. Superanskaja (2005: 51–52) toteaa, että hienoston puhutteluun käytettiin venäläisten nimien sijaan näiden länsieurooppalaisia vastineita, esimerkiksi *Nikoljaa* (ransk. *Nicolas*) *Nikolaj*-nimen sijaan. Superanskaja (1969: 132) mainitsee erikseen 1800-luvun aateliston keskuudessa lasten puhutteluun käytettyjä ranskalaistyyppisiä lempinimiä, kuten *Vovq* (< *Vladimir*), *Zizi* (< *Zinaida*), *Koko* (< *Nikolai*) ja *Mimi* (< *Marija*), joissa paino on toisella tavulla. Nykyvenäläisille ranskalaiset ja englantilaiset nimet ovat tulleet tutuksi muun muassa venäläisen klassikkokirjallisuuden kautta.

Kuten totesin jo aineistoluvussa, haastateltavien yksityisyydensuojan takia en voi kertoa haastateltavista yksityiskohtia, kuten esimerkiksi Venäjälle lähdön syytä, ikää, ammattia tai työpaikkaa. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että jos henkilö on mennyt Venäjälle edustamaan Suomea ja suomen kieltä tai ollut tekemisissä ihmisten kanssa, jotka ovat opiskelleet suomea, on se saattanut vaikuttaa siihen, miten venäläiset ovat hänen nimensä ääntäneet. Se on voinut vaikuttaa myös siihen, ettei suomalaiselle ole luotu lempinimiä, sillä venäläiset ovat voineet olla tietoisia siitä, ettei lempinimikäytäntö ole Suomessa yhtä laaja ilmiö kuin Venäjällä.

7 Haastateltavien suhtautuminen nimiensä mukautettuihin ääntöasuihin sekä heistä käytettyihin lempinimiin

Ihmiset suhtautuvat nimiensä epäidiomaattiseen ääntämiseen yksilöllisesti. Schloten (2018: 63) tutkimuksessa suurin osa haastateltavista suhtautui nimiensä mukautettuihin ääntöasuihin ristiriitaisesti: ”väärä ääntäminen” ei sinänsä häirinnyt heitä, mutta toisaalta oikealla ääntämisellä on kuitenkin merkitystä ja he kiinnittivät siihen huomiota. Myös Garaguljan (2012: 80) informantit olivat kokeneet nimen mahdollisimman tarkan ääntötavan hyväksi.

Sama pätee omaan aineistooni. Haastateltavat suhtautuvat etunimiensä mukautettuihin ääntöasuihin suopeasti. He myös pitävät luonnollisena, että venäjänkielisessä ympäristössä suomalaisia nimiä äännetään venäjän kielen mukaisesti, mikä käy ilmi esimerkiksi Tarmon kommentista: ”Totta kai jos puhutaan venäjää niin lausutaan venäläisittäin.” Haastateltavat ovat kokeneet epäidiomaattisen ääntöasun korjaamisen *epäkohteliaaksi* puhujaa kohtaan tai *noloksi* (vrt. Brownin ja Levinsonin [1987] kohteliaisuusteoriaan; ks. myös Pennesi 2016: 57). Arto ilmaisee asian näin: ”Se on vähän nolo tilanne korjata toista.” Jos suhde nimenkäyttäjään on ollut satunnainen, haastateltavat eivät ole kokeneet tarpeelliseksi korjata tai huomauttaa nimen epäidiomaattisesta ääntämisestä, kun taas pidempikestoisessa tilanteessa tilanne on toinen. Timo kuvailee ihmissuhteen vaikutusta näin:

- (9) Jos oli niinku ohimenevä, en korjannut. Ja jos oli silleen että ollaan varmaan muullakin tekemisissä, niin silloin korjasin.

Pieninä, merkityksettöminä pidetyt ääntämiserot eivät häiritse haastateltavia, kuten käy ilmi Annin 1 puheenvuorosta:

- (10) – – no se ehkä riippuu siitä, mikä tekee eron suomen kielessä. Se että niinku (.) no just tää että lähes kaikki sanoo Ann'i. Mut koska ensinnäkään suomessa sillä ei oo mitään eroa, onko se liudentunut vai ei. Ei se sinänsä tunnu edes tärkeältä. Ja plus se kuulostaa mun mielestä kai söpöltä. Mä en välitä korjata sitä. Mut se, että jos joku sanoo Anne tai Anna, jotka on suomessa jo ERI NIMIÄ, niin siinä mä koen sen, että on se tarve korjata. Että se on nimenomaan *i* siellä [lopussa].

Palataalistumiseen liittyvällä ääntämiserolla ei siis ole Anni 1:lle juurikaan merkitystä, mutta loppuvokaalin muutoksella sen sijaan on, koska se on suomen nimijärjestelmän kannalta olennainen. Idaa on joskus virheellisesti kutsuttu Iraksi, jolloin hän on kokenut tarvetta korjata keskustelukumppaniaan:

- (11) Niin no kyllä yleensä heille sit jäis päälle vain se Ira siitä, sit mä lähen korjaamaan, mä yleensä sanon vaan että I-da.

Myös Riku sanoo korjaavansa ihmisiä vain silloin, jos hänen nimestään on tehty ”eri nimi”. Todennäköisesti tällaiset tapaukset ovat tulleet vastaan Rikun esittäytyessä jollekin venäläiselle. Koska venäjässä esittäydytään usein nimen lyhytmuodolla täysnimen sijaan, venäläinen keskustelukumppani on saattanut arvella, että kyseessä on nimen lyhytmuoto ja Rikun oikea nimi olisi jokin muu.

- (12) Monet ajattelee, että Riku on Eerik. Jos sanottiin Eerik, niin sitten mä korjasin ”Ei, se on Riku”, että se tulee siitä Richard-nimestä¹⁴. Ja sitten ne ymmärsi, että jaa no niin, se on se.

Osa haastateltavista on joissakin tilanteissa pyrkinyt olemaan ”mahdollisimman venäläisittäin” eli tietyllä tavalla peittämään suomalaisuuttaan. Joissakin tilanteissa he ovat kuitenkin kokeneet hyödylliseksi, että nimi paljastaa heidän taustansa, jolloin keskustelukumppanille käy selväksi, että kyseessä ei ole äidinkielenen venäjänpuhuja. Anni 1 kuvailee tätä seuraavasti:

- (13) Et tavallaan se niinku lähtökohta tulee jo selville heti alusta lähtien. Jos mun nimi olisi vaikka Anna, niin se ei kävis välttämättä ilmi. Tai tavallaan vois kauemmin bluffata sitä tai niinku olla mahdollisimman venäläisittäin ja jotenkin piilotella sitä omaa kansaa... On kiva, että se, kenen kanssa mä keskustelen, et se tietää ”toi on Suomesta”, et tavallaan mikä se asetelma on siinä. Koska ei voi puhua niin kuin natiivi.

Olen kysynyt haastateltavilta, kumpaa he pitävät tärkeämpänä: nimiensä korrek-tia kirjoitusasua vai ääntämisasua. Suurin osa on sitä mieltä, että kirjoitusasu on tärkeämpi. Tämä tutkimustulokseni eroaa Schloten (2018: 61) tuloksesta, jonka mukaan

14. Riku lausuu *Richard*-nimen englannin kielen mukaisesti.

oikeanlainen ääntöasu on tärkeämpi. Omat haastateltavani pitävät kirjoitettua muotoa tärkeämpänä siksi, että kirjoitettuna nimi menee yleensä virallisiin papereihin ja jos nimi on kirjoitettu väärin, saattaa tulla sekaannuksia tai ongelmia. Jos kirjoitusasu eroaa alkuperäisestä, nimi äännetään eri tavalla kuin pitäisi (vrt. Schlotte 2018: 53–54).

Venäjän kielen johtimilla muodostettujen lempinimien käyttöä haastateltavat pitävät positiivisena ilmiönä. He kertovat, että lempinimiin tottuu helposti, ja ne nähdään osoituksena siitä, että on päästy kaveripiiriin pysyvästi ja hyväksytty venäjänkieliseen yhteisöön. Esimerkki 14 havainnollistaa Heidin näkökulmaa asiaan:

- (14) Kyllä se oli osoitus siitä, että mä olin päässyt johonkin sellaiseen asemaan, että joku kokee mua tutuksi jollain tavalla, pysyväksi henkilöksi kaveripiirissä, kun on vaivautunut antamaan mulle sellaisen nimen. Ja ehkä myös joku semmoinen HYVÄKSYMINEN, tavallaan, niin kuin ulkopuolisena siihen kieliyhteisöön. Koska ei kovin usein kuule puhuttavan niin kuin suomalaisesta henkilöstä semmoisella deminutiivilla. Se tuntuu hyvältä.

Lempinimiä luonnehditaan *viehattäviksi*, *söpöiksi* ja *hauskoiksi*. Tuulikin mielestä olisi ollut outoa, jos venäläiset – joiden nimikäytännössä lempinimien käyttö on hyvin tavallista – eivät käyttäisi lempinimiä suomalaisista. Anni 1:stä ja Aleksista on taas käytetty venäjässä jo olevia lyhytnimiä *Anja* ja *Aljoša* ja *Ljoša*, mihin he suhtautuvat suopeasti.

8 Kokoavaa tarkastelua

Olen tässä artikkelissa tutkinut sitä, millaisia etunimiensä ääntöasun muutoksia suomalaiset ovat havainneet venäjänkielisessä vuorovaikutuksessa ja miten nimenkantajat suhtautuvat mukautettuihin asuihin. Lisäksi olen tarkastellut, millaisia venäläistyyppisiä lempinimiä suomalaisille on luotu ja mitkä ovat mahdollisia syitä lempinimien ja lyhytnimien puuttumiseen

Tutkimuksessani on selvinnyt, että suomalaiset etunimet äännetään venäjänkielisessä vuorovaikutuksessa eri tavoin kuin suomeksi. Tämä johtuu suomen ja venäjän fonologisten järjestelmien eroista. Haastateltavien havainnoissa esiin ovat tulleet sellaiset kielelliset seikat kuin konsonanttien palataalistuminen, degeminoituminen sekä äänneiden kesto; myös suomen kielen näkökulmasta epäidiomaattinen painotus eli painonsiirto on havaittu. Tämän lisäksi kahdessa tapauksessa venäläiset ovat käyttäneet suomalaisten nimien venäläisiä vastineita, mikä voidaan nähdä pragmaattisena ratkaisuna. Haastateltavat eli nimenkantajat ovat pitäneet tällaisia äänne muutoksia pieninä eivätkä ole kokeneet niitä häiritsevinä.

Venäjän kielessä on käytössä täysnimien ohella sävyiltään neutraaleja lyhytnimiä sekä lempinimiä. Kolmesta haastateltavasta on alettu käyttää venäjässä jo olemassa olevia lyhytnimiä; uusia lyhytnimiä haastateltaville ei ole muodostettu. Syynä siihen lienee suomalainen nimihahmo. Suomalaiset nimet ovat useimmiten kaksitavuisia ja vokaaliloppuisia samoin kuin venäläiset lyhytnimet. Venäläiset ovat todennäköisesti

kokeneet, ettei kaksitavuista vokaaliloppuista nimeä voida muodostaa, jos lähtönimi on jo valmiiksi kaksitavuinen ja vokaaliloppuinen.

Koska lempinimien käyttö on erottamaton osa venäläistä nimikäytäntöä, kahden nimikäytännön vuorovaikutuksen tuloksena on syntynyt venäjän johdosten avulla suomalaisista etunimistä luotuja lempinimiä. Niitä ei kuitenkaan ole annettu kaikille haastateltaville, sillä lempinimien käyttöönotto riippuu keskustelijoiden välisestä suhteesta, lempinimen saajan iästä, sukupuolesta ja asemasta. Lempinimiin haastateltavat suhtautuvat positiivisesti, sillä he kokevat niiden kertovan, että heidät on hyväksytty venäläiseen yhteisöön.

Lähestymistapani on ollut kansanonomastinen ja kvalitatiivinen, ja tutkimukseni perustuu 17 nimenkantajan haastatteluihin ja kyselyvastauksiin. Tämän takia tutkimustulosten perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä Venäjällä asuneiden suomalaisten oman nimensä käyttöön liittyvistä havainnoista ja käsityksistä. Jos aihetta haluttaisiin lähestyä kvantitatiivisesti, laaja, esimerkiksi kyselylomakkeilla kerätty aineisto olisi tarpeen. Tämä olisi yksi mahdollisuus jatkaa tutkimusta. Suomalaisen nimien mukautumista venäjään olis mahdollista lähestyä myös tutkimalla Vienen Karjalassa käytössä olevia suomalaisten nimien venäjään mukautettuja asuja.

Lähteet

- AHO, EIJA – TOIVOLA, MINNALEENA – KARLSSON, FRED – LENNES, MIETTA 2016: Aikuisten maahanmuuttajien suomen ääntämisestä. – *Puhe ja kieli* 36 s. 77–96.
- AINIOLA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIOLA, TERHI – ÖSTMAN, JAN-OLA 2017: Introduction. Socio-onomastics and pragmatics. – Terhi Ainiala & Jan-Ola Östman (toim.), *Socio-onomastics. The pragmatics of names* s. 1–18. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- АСТАФЬЕВА Ж. А. 2016 = Астафьева Е. А. 2016: Факторы, определяющие выбор формы личных имен в дискурсе диалектной языковой личности. – *Вестник Томского государственного университета* 407 s. 5–10.
- BENSON, MORTON 1964: The compilation of a dictionary of Russian personal names. – *Names. Journal of Onomastics* 12 s. 15–22.
- BONDALETOV, V. D. 1983 = Бондалетов, В. Д. 1983: *Русская ономастика*. Москва: Просвещение.
- BONDALETOV, V. D. – DANILINA, JE. F. 1970 = Бондалетов, В. Д. – Данилина, Е. Ф. 1970: Средства выражения эмоционально-экспрессивных оттенков в русских личных именах. – В. А. Никонов & А. В. Суперанская (toim.), *Антропонимика* s. 194–200. Москва: Наука.
- BONDARENKO, JE. D. 2016 = Бондаренко, Е. Д. 2016: Об особенностях наивной дифференциации личных имен: «странное имя». – *Уральский филологический вестник*. Серия: Язык. Система. Личность. Лингвистика креатива. 1/2016 s. 50–58.
- BONDARKO, LIYA 2009: Short description of Russian sound system. – Viola de Silva & Riikka Ullakonoja (toim.), *Phonetics of Russian and Finnish. General description of phonetic systems. Experimental studies on spontaneous and read-aloud speech* s. 23–35. Frankfurt am Main: Peter Lang.

- BROWN, PENELOPE – LEVINSON, STEPHEN C. 1987: *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BUCHOLTZ, MARY 2016: On being called out of one's name. Indexical bleaching as a technique of deracialization. – H. Samy Alim, John R. Rickford & Arnetha F. Ball (toim.), *Raciolinguistics. How language shapes our ideas about race* s. 273–289. New York: Oxford University Press.
- DAVYDOVA-MINGUET, OLGA 2017 = Давыдова-Минге, Ольга 2017: Дискуссии о финскости и финском языке в Республике Карелия. – Пекка Суутари & Ольга Давыдова-Минге (toim.), *Гибкие этничности. Этнические процессы в Петрозаводске и Карелии в 2010-е годы* s. 33–71. Санкт-Петербург: Нестор-История.
- FETISOVA, O. V. 2013 = Фетисова, О. В. 2013: Правила присвоения имени ребенку при регистрации рождения. Проблемы и пути их решения. – *Ученые записки Российского государственного социального университета* 121 s. 48–52. Москва: Российский государственный социальный университет.
- GANŽINA, I. M. 2009 = Ганжина, И. М. 2009: Функционирование личных имен и их форм в речевой культуре современных школьников. – *Вопросы филологии* 4 (XIV) s. 53–58.
- GANŽINA, IRINA 2018: Yksityinen sähköpostiviesti 12.11.2018.
- GARAGULJA, S. I. 2012 = Гарагуля, С. И. 2012: *Языковая личность. Индивид и его имя в иноязычной среде*. Москва: Издательский дом Либриком.
- HAZIEVA-DEMIRBAŞ, G. S. 2017 = Хазиева-Демирбаш, Г. С. 2017: Западноевропейский и славянский пласты личных имен в современной татарской антропонимической системе. – *Филологические науки. Вопросы теории и практики* 68 (osa 1) s. 161–163. Тамбов: Грамота.
- KIVINIEMI, EERO 2006: *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1103. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KLEMENTJEV, JEVGENI – KOŽANOV, ALEKSANDR 2009 = Клементьев, Евгений – Кожанов, Александр 2009: Финский язык в Карелии в новейший период. – О. П. Илюха (toim.), *Финский фактор в истории и культуре Карелии XX века. Гуманитарные исследования* 3 s. 338–350. Петрозаводск: Карельский научный центр Российской Академии Наук.
- KRONGAUZ, M. A. 2004 = Кронгауз, М. А. 2004: Русский речевой этикет на рубеже веков. – *Russian linguistics* 28 s. 163–187. Dordrecht: Springer.
- LIIMAN, EVELIINA 2004 = Лииман, Эвелиина 2004: *Личные имена финских перебежчиков в русской среде*. Venäjän kielen ja kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- LUKOJANOVA, JU. K. 2011 = Лукоянова, Ю. К. 2011: Основные изменения в русском речевом этикете на рубеже XX–XXI веков. – *Ученые записки Казанского университета*. Серия Гуманитарные науки 153 s. 227–233.
- MATUSEVIČ, M. I. 1976 = Матусевич, М. И. 1976: *Современный русский язык. Фонетика*. Москва: Просвещение.
- MULLONEN, IRMA 2018: Suomalaisista henkilönnimistä Karjalassa. Suullinen tiedonanto 14.11.2018.
- НАМИТОВА, Р. Ю. (toim.) 2012 = Намитова, Р. Ю. (toim.) 2012: *Сводный словарь личных имен народов Северного Кавказа*. Москва: Флинта, Наука.
- НЕМТШЕНКО, В. Н. 2003 = Немченко, В. Н. 2003: О понятии усечения слова. *Вестник Нижегородского университета имени Н. И. Лобачевского*. Серия: Филология 1/2003 s. 100–110. Нижний Новгород: Издательство ННГУ.

- NENONEN, SARI 2001: Venäläiset suomenoppijat suomen kielen pitkien painottomien vokaalien havaitusjoiina. – Mirjaliisa Charles & Pirjo Hiidenmaa (toim.), *Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta*. AFinLAN vuosikirja 59 s. 11–31. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- NIKONOV, V. A. 1988 = НИКОЛОВ, В. А. 1988: *Ищем имя*. Москва: Советская Россия.
- PENNESI, KAREN E. 2016: “They can learn to say my name”. Redistributing responsibility for integrating immigrants to Canada. – *Anthropologica* 58 s. 46–59.
- PETROVSKI, N. A. 2005 [1996] = ПЕТРОВСКИЙ, Н. А. 2005 [1996]: *Словарь русских личных имен*. 6. painos. Москва: АСТ, Астель, Русские словари.
- PROTASSOVA, EKATERINA – VOEIKOVA, MARIA 2007: Diminutives in Russian at the early stages of acquisition. – Ineta Savickienė & Wolfgang U. Dressler (toim.), *The Acquisition of Diminutives* s. 43–73. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/lald.43>.
- RYLOV, JU. A. 2006 = РЫЛОВ, Ю. А. 2006: *Имена собственные в европейских языках. Романская и русская антропонимика*. Москва: АСТ, Восток-Запад.
- SAARELMA-PAUKKALA, MINNA 2017: *Etunimikirja. Suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SCHLOTE, NADJA 2018: “Too hard to pronounce”. *Examining immigration ideologies in the treatment of newcomer youths’ names*. Master’s thesis. Graduate Program in Anthropology. The University of Western Ontario.
- SILVA, VIOLA DE 1999: *Quantity and quality as universal and specific features of sound systems. Experimental phonetic research on interaction of Russian and Finnish sound systems*. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 48. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- SILVA, VIOLA DE – MÄKILÄ, KARI – KÄRKKÄINEN, HANNA – ULLAKONOJA, RIikka 2010: *Uusi venäjän ääntämisopas*. Helsinki: Finn Lectura.
- SILVA, VIOLA DE – ULLAKONOJA, RIikka 2009: Introduction. Russian and Finnish in contact. – Viola de Silva & Riikka Ullakonoja (toim.), *Phonetics of Russian and Finnish. General description of phonetic systems. Experimental studies on spontaneous and read-aloud speech* s. 15–20. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- SUPERANSKAJA, A. V. = СУПЕРАНСКАЯ, А. В. 1969: *Структура имени собственного. Фонология и морфология*. Москва: Наука.
- 2001: Неофициальные формы русских личных имен. – *Русская речь* 1/2001 s. 85–89.
- 2005: *Словарь русских личных имен*. Москва: Эксмо.
- 2009: *Словарь народных форм русских имен*. Москва: URSS.
- SUPERANSKAJA, A. V. – STALTMANE, V. E. – RODOLSKAJA, N. V. – SULTANOV, A. H. 2009 = СУПЕРАНСКАЯ, А. В. – СТАЛТМАНЕ, В. Э. – ПОДОЛЬСКАЯ, Н. В. – СУЛТАНОВ, А. Х. 2009: *Теория и методика ономастических исследований*. 3. painos. Москва: URSS.
- SUPERANSKAJA, A. V. – SUSLOVA, A. V. 2010 = СУПЕРАНСКАЯ, А. В. – СУСЛОВА, А. В. 2010: *О русских именах*. 5. painos. Санкт-Петербург: Азбука.
- SUPRUN, V. I. 2001 = СУПРУН, В. И. 2001: Антропонимы в вокативном употреблении. – *Известия Уральского государственного университета* 20 s. 92–96.
- SVETOZAROVA, N. D. 2010 = СВЕТОЗАРОВА, Н. Д. 2010: Фонетические особенности русских антропонимов. – О. В. Антонова, М. Л. Каленчук, Р. Ф. Касаткина, Д. М. Савинов, Е. С. Скачедубова & В. В. Тимофеев (toim.), *Материалы докладов и сообщений VI международной научной конференции 8-10 октября 2010 года* s. 113–115. Москва: Институт русского языка им. В. В. Виноградова, Российская академия наук.

- SVETZAROVA, NATALIA 1998: Intonation in Russian. – Daniel Hirst & Albert Di Cristo (toim.), *Intonation systems. A survey of twenty languages* s. 261–274. Cambridge: Cambridge University Press.
- TŠERVINSKI, PJOTR = Червинский, Пётр 2012: *Формы личных имен русского речевого употребления. Обиходно-нейтральные образования и некоторые их производные*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- 2018: *Русский речевой уzus*. Тернополь: Крок.
- VALGINA, N. S. – ROZENTAL, D. E. – FOMINA M. I. 2002 = Валгина, Н. С. – Розенталь, Д. Э. – Фомина, М. И. 2002: *Современный русский язык*. Москва: Логос.
- VALTONEN, TAARNA 2017: Anthroponyms in the Saami languages. – Terhi Ainiala & Janne Saarikivi (toim.), *Personal name systems in Finnic and beyond* s. 287–324. Uralica Helsinkiensia 12. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- VENMAS-LEHTO, INKERI – TIUTOVA, ELENA 2003: Diskurssimaailmasta toiseen. – *Idäntutkimus* 4/2003 s. 84–92.
- VENMAS-THESSLUND, INKERI 2015: Kunnioitettu Aleksei Sergejevitš! Venäjän puhuttelu kielenoppijan ja kääntäjän näkökulmasta. – Johanna Isosävi & Hanna Lappalainen (toim.), *Saako sinutella vai täytyykö teitillä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä* s. 135–182. Tietolipas 246. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WIERZBIKA, ANNA 1992: *Semantics, culture, and cognition. Universal human concepts in culture-specific configurations*. New York: Oxford University Press.
- VIHANTA, VEIJO V. 1990: Suomi vieraana kielenä foneettiselta kannalta. – Jorma Tommola (toim.), *Vieraan kielen ymmärtäminen ja tuottaminen*. AFinLAN vuosikirja 48 s. 199–225. Turku: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- VILKUNA, KUSTAA 2005: *Etunimet*. Toimittanut Pirjo Mikkonen. 4., uudistettu painos. Otava: Helsinki.
- VOUTILAINEN, HILDA 2002: Inkeriläiset ja venäläiset nimet. – Pirjo Mikkonen (toim.), *Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä* s. 34–40. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- ZUBKOVA, L. I. 2009 = Зубкова, Л. И. 2009: Особенности функционирования диминутивных форм имени в «деревенской прозе» второй половины XX века как проявление русского национально-культурного своеобразия. – *Русский язык за рубежом* 213 s. 56–63. Москва: Государственный институт русского языка имени А. С. Пушкина.

The experience with Finnish given names in Russia

This article analyses Finnish speakers' perceptions and experiences regarding the use of their given names in Russian-language environments. The practices surrounding Finnish and Russian naming and addressing conventions are very distinct. Russians use various unofficial names based on given names, and the use of a given name as a term of address is far more frequent than in Finnish, even in multilateral conversations. Using material collated through interviews, this study approaches the topic by examining what kinds of phonological changes name bearers have found significant, what kinds of Russian nicknames Finns have been given, and how Finns have reacted to such phonological changes and nicknames.

The study takes a socio-onomastic approach: it deals with name use and variation as well as reactions to these naming practices. The corpus of data comprises 17 individual interviews, and the study employs the methodology of content analysis. The interviewees are all Finnish-born persons, aged between 25 and 75 years of age, who have lived in Russia for a period of time ranging from six months to 18 years.

The findings show that the phonological changes the interviewees perceived and reported include palatalisation, changes in phonic quality, the change of geminate consonants to single consonants, changes in phonic duration, and stress shifting within a name. Occasionally, Finns are not addressed by their Finnish names but by their Russian equivalents instead. Finns are also attributed nicknames formed using Russian derivational suffixes. This generally garners a positive response and is seen as a sign of group acceptance.

Suomalaisten kokemuksia etunimiensä käytöstä Venäjällä

Artikkeli käsittelee suomalaisten havaintoja ja kokemuksia etunimiensä käytöstä venäjänkielisessä ympäristössä. Suomalainen ja venäläinen nimi- ja puhuttelukäytäntö eroavat toisistaan selvästi. Venäjässä käytetään muun muassa erilaisia etunimiin pohjautuvia epävirallisia nimiä, ja venäjän puhuttelussa etunimien käyttö on runsaampaa kuin suomessa, myös monenkeskisissä keskusteluissa. Tutkimusaihetta lähestytään tarkastelemalla haastatteluaineiston avulla, millaisia äänteellisiä muutoksia nimenkantajat ovat pitäneet merkityksellisinä, millaisia venäläistyyppejä lempinimiä suomalaiset ovat saaneet sekä miten he suhtautuvat nimiensä venäjään mukautettuihin ääntöasuihin ja heille annettuihin lempinimiin.

Tutkimuksen lähtökohta on sosio-onomastinen: siinä tarkastellaan nimien käyttöä, variaatiota sekä nimikäytäntöön suhtautumista. Tutkimusaineisto koostuu 17 yksilöhaastattelusta, ja analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Haastateltavat ovat 25–75-vuotiaita syntyperäisiä suomalaisia, jotka ovat asuneet Venäjällä puolesta vuodesta 18 vuoteen.

Tutkimustulosten mukaan suomalaisten havaitsemia ja esiin tuomia äänteellisiä muutoksia ovat palataalistuminen, poikkeava äänteiden laatu, kaksoiskonsonantin muuttuminen yksinäiskonsonantiksi, äänteiden keston muutokset ja nimensisäinen painonsiirto. Toisinaan suomalaisista käytetään nimenkantajan suomalaisen etunimen sijaan venäläistä vastinetta. Suomalaisille annetaan myös venäjän johtimien avulla muodostettuja lempinimiä, joihin suhtaudutaan positiivisesti ja jotka nähdään merkkinä ryhmään hyväksymisestä.

Kirjoittajan yhteystiedot:
etunimi.sukunimi@gmail.com

Kirjoittaja on suomen kielen väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa.